

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

דיוני בעלי הלכה על הבדלי המבטאים בלשון הקודש

א. פתיחה

1. נפתח את הלימוד בהשלמת הלכות הדברים הנאמרים בכל לשון, על פי מקורות שניתנו בדף מקורות 2. על המקורות שם אני מוסיף לעיין ברמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ז ובהל' ברכות פ"א ה"ו ובכסף משנה שם, ובביאור הגר"א או"ח סימן סח ד"ה ונכון.
2. נושא שני שיידון בשיעור הוא הדיון על תפילה בכל לשון או דווקא בלשון הקודש. מקורות ניתנו בדף מקורות 2.
3. אני מצרף מקורות לדיוני בעלי ההלכה על הבדלי המבטאים בלשון הקודש. הנושא רחב וניגע בנקודות היסודיות שבו. מפאת ההיקף הרב של החומר, הוא יידון בעיקר בשיעור בשבוע הבא.

ב. התשובות

לא ניתן להביא במסגרת זו את כל שנכתב בנדון. אני מצרף כאן חלקים מהתשובות הבאות:

1. פסק הראי"ה קוק באורח משפט סימן טז.
2. תשובת הרב קוק, מובא בשו"ת דברי חכמים סימן יז.
3. תשובת הרב עוזיאל בדברי חכמים סימן יח.
4. תשובת הרב עוזיאל במשפטי עוזיאל ח"א סימן א'.
5. תשובת הרב קוק לרב עוזיאל, אורח משפט סימן יח.
6. שרידי אש ח"א סימן ו.
7. אגרות משה או"ח ג' סימן כה.
8. מנחת יצחק ח"ג סימן ט'.
9. היכל יצחק או"ח סימן ג.
10. כנ"ל, סימן א.
11. הר צבי או"ח א סימן ד.

ג. שאלות לניתוח

1. מהו הרקע להיווצרות השאלה? מה עמדת הפוסקים לרקע זה – חיובי או שלילי?
2. מהם השיקולים ההלכתיים השונים שעלו במהלך הדיון?

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

3. מהו יחס הפוסקים כלפי המבטאים השונים?
4. מה משמעות השימוש בהברה דומה בתפילה ובדיבור חולין?
5. לעיון – הרב רצון ערוסי, "חכמי דורנו על הבדלי המבטאים בשפת הקודש", בד"ד 7, עמ' 31-5.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

ביאור הגר"א אורח חיים סימן טח

ונכון כו'. כמ"ש בפ"א במתני' במקום כו' לקצר אינו רשאי להאריך כו'. וכ"כ הרמב"ם בפ"א ברכות אלו אין אדם רשאי לפחות מהן ולא להוסיף עליהן ואמרינן בפ"ו כל המשנה ממטבע שטבעו כו' טור ע"ש וז"ל הרמב"ם בפ"א מה' ק"ש ברכות אלו עם שאר כל הברכות כו' ואין אדם רשאי לפחות מהן ולא להוסיף עליהם מקום שהתקינו לחתום כו' מקום שהתקינו שלא לפתוח כו' כללו של דבר כל המשנה כו' ה"ז טועה וחוזר ומברך כמטבע וכל שלא אמר אמת ויציב שחרית כו' אבל בפ"א מה' ברכות חזר בו וכ' ונוסח כל הברכות עזרא וב"ד תקנום ואין ראוי לשנותם ולא להוסיף על א' מהם ולא לגרוע ממנה וכל המשנה ממטבע כו' אינו אלא טועה וכל הברכות כולן נאמרינן כו' והוא שיאמר כעין שתיקנו חכמים ואם שינה את המטבע הואיל והזכיר אזכרה ומלכות וענין הברכה אפי' בלשון חול יצא ואף שדחק בכ"מ שם לתרץ דבריו אינם נכונים

5

שו"ת אורח משפט א"ח סימן טח

הלכות קריאת שמע ותפילה (אל ר' אהרן שלום התימני) ב"ה עיה"ק ירושלים תובב"א, תרצ"ב. הדין הוא שאסור לשנות מנהג אבות, גם במבטא של תפילה וקריאת התורה, אבל אם רוב הציבור מסכים על איזה מבטא אי - אפשר להתקוטט עמהם בעבור זה. הק' אברהם יצחק ה"ק.

10

שו"ת דברי חכמים חלק אה"ע סימן יז - תשובת הגר"א הכהן קוק שליט"א.

ב"ה יום י סיון תרצ"ב לכ' הרה"ג מו"ה שלום נ"י, חבר משר"ה בת"א ת"ו, שלו' וברכה, יקבל כת"ר בזה את תשובתי ע"ד שינוי המבטא.

15

בענין שינויים במבטאים שישנם בין העדות השונות, אם מותר לשנות מהמנהג שנהגו הקדמונים ממבטא למבטא בתפילה ובקה"ת = ובקריאת התורה =, בברכות וכל כה"ג, נראין הדברים שבדיעבד אין שינויי המבטא מעכבין לדידן דקיי"ל כרבי יוסי במתני' דברכות ט"ו דקרא ולא דקדק באותיותיה יצא, ובודאי כל שיש אפשרות לבטא את התיבות בביטוי כזה אע"פ שלא נהוג אצל הקהל הזה בענין זה מ"מ איננו יותר מדיקדוק אותיות שבדיעבד יצא אבל לכתחילה בודאי חובה היא לומר כל דבר שבקדושה בשלימות הביטוי, וממילא אסור לשנות את מנהג הקדמונים מביטוי לביטוי, מאחר שיש בכל ביטוי דיוקים מיוחדים בתנועות ובהברות האותיות, שלגבי ביטוי אחר נקרא זה שלא דקדק באותיותיה ולא הוי למודו תם, ועבר אמימרא דרחמנא דגמרי', מולמדתם, שיהא למודך תם עד שצריך ליתן גם ריוח בין הדבקים, וק"ו שאסור להבליע שום אות ושוים נקודה מהביטוי המקובל באותו הקהל.

20

25

וכן משמע מהירושלמי דברכות, בסוגיא דקאי אמתניתין דקראה ולא דקדק באותיותיה, דשינוי שבמבטא הוא בכלל קרא ולא דקדק באותיותיה, שהרי אמשנה זו מביא הירוש' שם את הדין דאין מעבירין לפני התיבה לא

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

30 חיפנים ולא בישנין והם היו מבטאין שלא בדיוק ומבואר מזה דכל ביטוי שלא בדיוק הוא בכלל קראה ולא דקדק באותיותיה דאע"ג דקיי"ל דיצא בדיעבד מ"מ לכתחילה איסורא איכא, וחייבין לדקדק באותיותיה, כמבואר בסוגיא דאפילו בריוח בין הדבקים צריכין לדקדק ובדברי הרמב"ם בפ"ב דק"ש מבואר דצריכים לדקדק אפילו בנקודות בין שוא נח לנד ואע"ג דע"ז חולק הראב"ד בהשגה שם וכתב דאם ישנה מנח לנד, במקום צורך שעי"ז יהיה הביטוי של התיבה יותר ברור במשמעה, אין בזה הפסד, והרמב"ם כפי הנראה ס"ל דבכלל שיהיה למודך תם, הוא שלא יבליע שום נקודה מהמשפט המדויק שלה, ע"כ אפילו, אם יש בזה תועלת, בפירוש הענין אין זה מועיל, והראב"ד ס"ל, דעיקר הענין הוא משמעות הפירוש וכן מדויק הלשון למודך, ע"כ כל הקפידא היא רק אם ישתנה איזה פירוש ע"י חסרון הדיוק, אבל בין נד לנח ישנם פרטים שאדרכא הפירוש יהי יותר מדויק ע"י השינוי ע"כ אין הפסד בזה.

...

40 והרא"ה בספר החינוך מצוה ת"כ כתב שלא דקדק באותיותיה שבדיעבד יצא היינו דוקא כשלא נתן ריוח בין הדבקים או שלא התיו זיי"ן /ז/ של תזכרו או שלא האריך בדל"ת /בד/ דאחד, נראה ששיטתו היא שכל אלה הדיוקים הם פירוש על המשנה דקרא ולא דקדק באותיותיה, ולפ"ז אין בזה יותר ממה שנחשב בש"ס, ודיוקי התנועות אינם בכלל זה לדבריו, אבל שיטת הרמב"ם היא כמו שפירשנו שקרא ולא דקדק באותיותיה, היינו אם לא אמר את המבטא בדקדוק ע"פ תנאי דקדוק השפה בביטוי וכלליה, ומה שהגמרא מפרשת, זהו נוסף על הפשט הפשוט דקרא ולא דקדק באותיותיה, וסיים שם החינוך דאם חסר אותיות או תיבות, לא יצא גם בדיעבד, ועפ"ז יש לדון שאלה שהמבטא אצלם משונה באותיות, שהם מתבטאות באופן אחר ממה שאחרים מבטאים, כמו המבטא התימני שמבטאים כמה אותיות בביטוי מיוחד, יש לומר כה"ג דכתב הרא"ש בתשובה הובאה בטור אה"ע סי' קכ"ה, דאם האות של הגט לא נקרא לתינוק במקום נתינתו, וגם במקום כתיבתו, לפ"ד המפרשים שם, אינו נקרא אות כלל, א"כ י"ל דה"נ אם האות המתבטא לא ניכר באותו הקהל שהוא אותו האות י"ל דהוי כאילו השמיט האות לגמרי, וי"ל דגם בדיעבד לא יצא עפ"ד החינוך הנ"ל.

50 מכל מש"כ מבואר, שאין שום מקום להתיר לשנות ממבטא למבטא משום דכל שינוי נחשב לגבי אלה שהוחזקו במבטא אחר בכלל קרא ולא דקדק באותיותיה דעכ"פ לכתחילה ודאי אסור, לקרא שלא בדקדוק ל"מ בקרי"ש = בקריאת שמע = דאורייתא אלא גם תפילה ויתר הברכות ג"כ הם בכלל זה, וגם בפסו"ד = בפסוקי דזמרה = וד"ת הדין כן, וכמש"כ הטור או"ח סי' ס"א וכדפסקינן בשו"ע שם סכ"ב ובהג"ה שם, וכבר כתב הב"ח בס' ס"ב שם ע"ד הטור שכתב שם אע"פ שצריך לדקדק באותיותיה קרא ולא דקדק באותיותיה יצא, ומ"מ צריך לזוהר לדקדק בהם, וז"ל ומ"ש ומ"מ צריך לזוהר לדקדק בהם איכא למידק הלא כבר בס' הקודם כתב, דצריך לדקדק וכמ"ש כאן בתחלת הסימן אע"פ שצריך לדקדק באותיותיה, וכו' וא"כ לאיזה צורך חזר וכתב, ומ"מ צריך לזוהר לדקדק בהם, ונראה דה"ק לא תימא, כיון דיצא אם לא דקדק באותיותיה, א"כ א"צ לדקדק באותיותיה אלא למצוה מן המובחר לכך אמר ומ"מ צריך לזוהר וכו' כלומר חייב מן הדין לזוהר לדקדק בהם, שאם לא נזהר נענש בחום הגיהנם, אבל אם נזהר לדקדק בהם מצננין לו הגיהנם, א"כ דבר גדול תלוי במה

60

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

שמדקדק באותיותיה, לפיכך צריך לזהר בהם עכ"ל הקדוש, שממנו יכולים ללמוד כמה זהירות אנו צריכים שלא להכנס לכתחילה בכלל קרא ולא דקדק באותיותיה שמי שמשנה מהמבטא המקובל בעדתו מאבות הראשונים הרי הוא נכשל בזה כמש"כ וביחוד מי שמשנה ממבטא התימני המוחזק אצלם מדורות הראשונים שהוא המדוייק שבמבטאים כמפורסם, שבודאי אסור לעשות כן, ולפ"ד החינוך, י"ל דאפילו בדיעבד א"י ידי חובתם מפני שנחשב כאילו מחסירים אותיות לגמרי, דהוי חמיר טפי מקרא ולא דקדק באותיותיה.. ואע"פ שהורגל פה בא"י ליתן יתרון להמבטא הספרדי, זהו רק שיש לו איזה חן ויופי מיוחד אבל עיקר יתרון מבטא הוא בדיוק בחילוק האותיות והנקודות, ובזה המבטא הספרדי אינו מגיע גם להמבטא האשכנזי וק"ו שהמבטא התימני הוא משובח מכולם, שמדקדק לחלק הרבה בין כל אות ותנועה בדיוק נמרץ, חלילה למי שהוחזק בו לעזוב אותו ולהחליפו במבטא אחר פחות מדוייק ממנו, בכל דברים שבקדושה, חוץ ממה שאין הקבלה של המבטאים גרועה מכל הקבלות של עניני הוראה, שכ"א מהעדות מחוייב הוא לקיים אל תטוש תורת אמך כמו שהדבר נהוג ועומד בעניני אור"ה ובעניני חיי משפחה בין לקולא בין לחומרא וחלילה לפרוץ בזה פרצות, כי קבלת אבות היא קיומה של תורה"ק ושאל אביך ויגדך כתיב, ולר"נ שבת כ"ג כל מילי דרבנן מהאי קרא ילפינן לברך עליהן בוצונו, ע"כ הנני בזה מחזק ידי עושי מצוה להשתדל בכל מאמצי כח ובדברי חכמים בנחת נשמעים, שלא לשנות את המבטא המקובל, בכ"מ, וביחוד בעדת קודש אחינו התימנים, דהשינוי אצלם חמיר טפי כמש"כ, ואם נבא לדון בעניני המוסר הפנימי מה שכתבו חכמי אמת בקדושת התנועות ודקדוקי האותיות והמוצאות יאריכו הדברים מאד והכל עולה למקום אחד שחלילה לשלוח יד בקודש לשנות ממבטא מדוייק ומקובל מאז למבטא אחר ואין למדין בזה ממה שאחרים עשו כן שלא ברצון חכמים.

והשי"ת יהפך שפה ברורה מהרה לכל העמים לקרא כולם בשם ד', והי' ד' אחד ושמו אחד, וישראל גוי אחד בארץ יאורש ע"י אורו של משיח צדקנו, בשב"ד שבות עמו וישוּבו שופטנו ככראשונה ויועצנו ככתחילה וכל ישראל יעשו אגודה אחת בלא פירוד ושינוי מנהגים כלל ע"פ הוראת כ"ד הגדול אשר ישב בלשכת הגזית בבית קדשנו ותפארתנו שיבנה בב"א, ועד העת המאושרה הזאת חייבין אנו לקיים הזהרו במנהג אבותיכם כדשלחו מתם לגבי יו"ט שני של גליות במס' יו"ט ד' ע"ב, והנני בזה חותם בברכה מקודש, אברהם יצחק הכהן קוק הרב הראשי לארץ ישראל.

שו"ת דברי חכמים חלק אה"ע סימן יח - תשובת הגרב"צ מאיר חי עניאל שליט"א.

י"ג חשוון תרצ"ה לכבוד הרבנות הראשית שליט"א, כאן. 85

שאלה: יורונו רבותינו מורי צדק בענין התפלה וקריאת ס"ת בצבור אם יכולים אנחנו עדת התימנים כולה או מקצתה לשנות את מבטא שפתינו המקובל בידינו מימי קדם להתפלל או לקרוא בתורה במבטא ספרדי או אשכנזי, היות וישנם בטוים שונים ביחוד במבטא הרגיל השולט בארץ יום יום. ולנו התימנים יש בטוי מיוחד לכל אות ואות, ויכולים לבטא כל אות ואות וכל נקודה ונקודה לבד. והננו להביא קצת דוגמאות במלים אחדות, למשל, אות עי"ן /ע/ יכולים לבטא אותה בדיוק ולומר עין, ולא אין, וכגון שמע, נשבע, עוני, וכן חיי"ת /ח// 90

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

יכולים לבטא אותה בדיוק ולומר חי"ת /ח' לא כית, וכן גימ"ל /ג' יש לו בטוי מיוחד כגון גבר, גלח גרע. אם נבטא קו"ף /ק' במקום גימ"ל /ג' יהי הקבר, קלה /יהיה גבר, קלח, /קרע. והכ"ף /והכ"ף יש לו ג"כ בטוי מיוחד, ויכולים להבדיל בקריאתנו בין גבר שהוא לשון איש, ובין קבר שהוא לשון קבורה, וכן גלה שהוא לשון גלות, ובין קלה שהוא לשון קליה, ובין כלה שהוא לשון כליון, וכן בין גרע שהוא לשון גרעון, ובין קרע שהוא לשון קריעה, ובין כרע שהוא לשון כריעה, לא כמו שמבטאים בשוק המחליפים קו"ף בכ"ף /ק' בכ"ף /וואמרים כר, במקום קר, גלגל קלקל, כלכלה, במקום קלקלה, וכן טי"ת /ט' יש לה בטוי מיוחד, ויכולים לומר חטה בטי"ת /בט' /לא חתה בתי"ו /בת' /וכן יכולים לומר אביו, ענוים בוא"ו /בו' /לא כמו שאומרים אביב, ענבים. וכן בנקודות כגוף /כגון /קמ"ץ כשמברכים לא קורים אדנות בפתח שהוא חול, כי אם בקמץ שיהא לשון קדש, לא כמבטא הרגיל שמבטאים הקמץ פתח, ורבינו בחיי בפר' וירא אמר מי שמחליף קמץ בפתח, או הורס הכוונה, או בא לידי כפירה, בקצור יש לעדה התימנית לכל אות ונקודה בטוי מיוחד, ויכולים לקרוא קריאה מדויקת כאשר נמסרה להם משפטי האותיות והנקודות מדור דור בלי שום שינוי ומגרעת.

תשובה: שאלה זו אינה צריכה למוד ובודאי שלכתחלה צריך לדקדק בק"ש וקה"ת = בקריאת שמע וקריאת התורה = ותפלות לדקדק בקריאת האותיות בדקדוק מבטאם וקריאתם, וכן אמרו מפרש אין מורידין לפני התיבה לא אנשי בית שאן ולא אנשי בית חיפה ולא אנשי טבעונין, מפני שקורין לאלפין עיינין ועיינין אלפין וכו', כשאתה מגיע אצל וחכיתי לה' לא נמצאת מחרף ומגדף? (מגילה כ"ד). ובירושלמי מוסיף ע"ז ואם היה לשונו ערוך מותר (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד). ובתשובתי פרשתי דברי הירושלמי אלה, דה"ק אם היה לשונו ערוך באזני שומעיו שגם הם מבטאים כמותו מותר להעמידו שליח צבור. אבל להחליף מבטא האותיות ולקרוא לעיינין אלפין וכדומה באופן שלא יהיה נכר שום הבדל בהברתם ומתוך כך ישתנה גם משמעות המלים. הרי זה בכלל מחרף ומגדף, וכמ"ש בתלמודין. ואם כך אמרו למי שמשנה משום דעבי קלא עאכו"כ למי שמשנה מתוך רשלנות ואי דיקנות. ולכן אני אומר שלא תשנו ממנהג אבותיכם בדקדוק הברת האותיות במבטאם ומוצאם. אולם בהברת אותיות כאלה שהן משונות מהדבור המקובל ומוכן לכל כמו באות שאתם מבטאים אותם בהברת ר' בערבית וג' בהברת ק', הואיל והם משונות מהדבור הרגיל בביה"ס = בבית הספר = בפי התלמידים ובפי הרוב ככל הצבור. בזה יש מקום לומר שראוי לשנות לפי מבטא הרגיל, ובנוגע להברת התנועות, ההבדל בין תנועות גדולות לקטנות הוא בזה, שהתנועות הגדולות מתבטאות בהברה מורחבת יותר, ותנועות קטנות הברתן קצרה. וככה הוא בהברת תנועות החיריק וחולם ושוורוק או קבוץ, שאין כל שנוי בעצם ההברה אלא באירותן בין הברה גדולה או קצרה, וכן הוא גם בקמץ או פתח. ואם באנו לשנות הקמץ להברת חולם, אנו נתקלים עוד פעם בערכוב שבין הברת קמץ גדול וקמץ חטוף או חולם. ודקדוק הברת התנועות הוא דבר שמקובל מפה לאוזן מפי רב למורה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות (ברכות פ"ב).

והיות והמבטא הספרדי הולך ונעשה למבטא מקובל בכל ישובנו במבטא האותיות וגם בהברת התנועות, הנוהג בביהכנ"ס = בבית הכנסת = בהברות אלה לא הפסיד, וכך עדיף טפי שלא יהיה דבורנו בביהכנ"ס משונה מדבור

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

הנלמד בבתי - הספר גם בלמודי קדש. ואין בזה משום אל תטוש תורת אמך, וכן העליתי במה"ק משפטי עוזיאל שיצא לאור בקרוב אי"ה. והנני חותם בכרכת שלום וברכה וצפיה לגאולה קרובה, בן ציון מאיר חי עוזיאל הרב הראשי למחוז יפו ותל - אביב. 125

שו"ת משפטי עוזיאל כרך א - או"ח סימן א
(לס' ס"א משו"ע או"ח)

דקדוק הברת התנועות ומבטא האותיות בקריאת שמע, תפלה וקריאת התורה:

130

עלית כנוסי הגולה לארץ ישראל, שהתעוררה בחסד ה' עלינו בתקופתנו זאת ותחיית השפה העברית בתור שפת הדבור של עם ישראל היושב בארץ שהוא מפולג לשפות גלותיות מרובות ומשונות ולמבטאים שונים, גם בשפת התורה, העמידה על הפרק שאלה הלכותית חשובה מאוד בדבר אחד הלשון גם במבטאה. שאלה זו כשעמדה במוסדות החנוך ובשוק, קבלה את פתרונה בלי שום קושיים, בהתקבל המבטא הספרדי בשינויים קלים בתור שפת הדבור והלמוד, אבל כשעמדה שאלה זו בדבור של חובה ומצוה כגון קריאת - התורה וק"ש ותפלה, וכן כל הדברים שצריכים מן הדין לאומרם בלשון הקודש אין אנו רשאים להסכים מדעתנו לכל מה שנראה יפה ומצלצל בנעימותו: אבל אנו חייבים למצוא פתרונה של הלכה זו מתוך מקור ההלכה.

135

משיחתי עם אחדים מגדולי הרבנים שבדורנו שמעתי מפיהם שפסקו הלכה זו בסכינא חריפא ואמרו: אין אדם יוצא ידי חובתו בקריאת כל דבר שבחובה ומצוה אלא דוקא כשהיא נאמרת במבטא אשכנזי, והכריעו מדעתם בראיות והשערות שאין להם על מה שיסמכו שהמבטא האשכנזי הוא המקורי והיסודי ופסלו כל מבטאים אחרים. והן עתה ראיתי דברי מרן הרב הגאון הג' מוהרא"ק (בקונטרס קול תורה חוברת אב מש' תרצ"ג) שמסיק להלכה דאין לשנות ממבטא למבטא אחר משום דכל שנוי נחשב לגבי אלה בכלל קרא ולא דקדק באותיותיה שאסור לכתחלה ולדעת החנוך אינם יוצאים ידי חובה אפילו בדיעבד ונוסף על זה כל אחת מהעדות חייבת לקיים מנהגה משום אל תטוש תורת אמך כי קבלת אבות הוא קיומה של תורה ושאל אביך ויגדך כתיב עכת"ד. 145

140

כשאני לעצמי רגיל הייתי לומר בהלכה זו: הואיל ואין בידינו להכריע והואיל ולא עמדה עד כה לדיון של כנסת רבנים שבידה לדון ולהכריע מוטב לנהוג בה "דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד" (ברכות כ"ז. וש"ע או"ח סי' רל"ג עיין או"ח סי' ל"ב מג"א ס"ק כ"ו משם מהר"מ גלאנטי) דבר זה לא אמרתי בתור הוראה: אלא שכן הוא מחויב מטבע המציאות שאי אפשר לו לאדם לשנות הרגלו בק"ש ותפלה וכל דבר שבחובה, ממה שהתרגל בהם 150

150

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

מילדותו, וכל שנוי כזה מביא ערבוביא בסדר תפלתו שפעם יבטא כהרגלו, שאינו יכול לזוז ממנו, ופעם במבטאו החדש ולכן הייתי אומר הנח לבני ישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם וימצאו המבטא הרצוי והישר.

ואולם אחרי שעמדה שאלה זו על שלחנם של רבנן ותלמידיהון, והיות שנשאלתי מאחד מידידי הרבנים שבחור"ל לחות דעתי הקטנה בזה, אמרתי אענה אף אני חלקי בעה"ת החונן לאדם דעת.

155

...

מהאמור יוצא דין ברור ששנוי המבטאים אינם גורמים שלא להוציא את הקורא ידי חובתו אפילו אם נניח שהוא טועה בהברתו הואיל והכל הולך אחרי כוונת הלב ובאור הענין. וכל הקורא ומדקדק לקרוא כהוגן באותה ההברה שהוא רגיל או שבוחר בה יוצא ידי חובתו, ואפילו הב"ח לא קאמר אלא שחייב מן הדין לזהר בהם שאם לא נזהר נענש, וכל אדם שהוא מדקדק בהברה זו או אחרת מתוך מחשבה שזהו הכטוי הנכון והרצוי בודאי שאינו ראוי לענש אלא לשכר טוב מאת ה' שלא ימנע טוב להולכים בתמים.

160

...

סעיף ב. שנוי המנהג בהברת האותיות והתנועות:

165

ועתה נהדר אנפין לברר ולדון אם יש בשנוי המבטאים משום אל תטוש תורת אמך או שאל אביך ויגדך שזהו יסוד כל תורת המנהגים. ולע"ד נראה שאין בזה כל צד אסור משום דמנהג זה עיקרו אינו דבר אסור וכמו שהוכחנו לעיל מדין קרא ולא דקדק באותיותיה יצא הרי שגם במקום שנהגו במבטא זה או אחר לא החמירו בו לומר שאם קרא את שמע במבטא אחר ושלא בדקדוק שלא יצא ידי חובתו, וכיון שכן אין בבטול מנהג זה משום אל תטוש תורת אמך וכן כתב מהרשד"ם ז"ל בתשובותיו (או"ח סי' לה'): לא מצאנו ולא ראינו שאין לשנות מנהג אבותינו כי אם בדבר שיש בו נדנדוד אסור, כמו אותם ששנינו בפ' מקום שנהגו וכו' אבל כי האי גוונא (לשנות נוסח תפלת האשכנזים ולהתפלל בנוסח הספרדים) דליכא צד אסור כלל ועיקר ולא הרחקת עבירה בהא פשיטא דלא שייך ביה משום אל תטוש תורת אמך עי"ש וכן ראיתי בשדי חמד (ח' הכללים מערכת המם כלל ל"ח ד"ה וכתב הגאון שיבת ציון) שהביא מ"ש בשו"ת בית יצחק ז"ל: והנה אם מותר לשנות מנוסח התפלות מאשכנז לספרד כבר האריך שארי בחסד לאברהם ושרש דבריו על פי דברי רש"ל בתשובה דהיא דבדיעבד מותר והוא משום מידת חסידות מותר לשנות והוא הדין בנוסח התפלה וכו' עי"ש.

170

175

ועוד הביא (שם ד"ה והגאון) מ"ש החת"ס בשם רבותיו הגאונים מהרנ"א והפלאה, שעברו לפני התיבה והתפללו בנוסח ספרד אף שהצבור כלו התפללו בנוסח אשכנז. ועוד נראה לע"ד לומר: שאין בזה משום אל תטוש תורת אמך, הואיל ושנוי מנהג זה אינו רצוני, אלא הכרחי שמתוך ששפת הצבור בבית וברחוב וביחוד באספות עם כלליות היא במבטא ספרדי שכלם התנהגו בו מרצונם מוכרח הדבר לשנוי המבטאים בבית הכנסת

180

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

כי אי אפשר לו לאדם לשנות את דבורו מדבור הרגיל בו בכל יום לדבורו בשעת התפלה, מה יעשה הדור הצעיר שהתחנך בבתי ספר שבארץ ובגולה המלמדים כל למודיהם בשפת קדשנו במבטא ספרדי ואלה לא ידעו מעיקרו המבטא האשכנזי ואי אפשר להם לבטא אותו בשפתותיהם ולכן לאלה נעשה מנהג אבותיהם שכוח מהם ואין הם משנים אותו אלא שהוא השתנה בפיהם מעיקרו ובכגון זה מסתברא לומר שאין זה בגדר אל תטוש תורת אמך. 185

סעיף ג. מקוריות המבטאים:

אחרי שבארנו שאלה זו מבחינתה ההלכותי נשוב לדון מבחינה המחקרית. ולדעת אם מבטא זה שאנו קוראים אותו מבטא ספרדי הוא מקורי או שהוא מבטא משוכש ומוטעה. ואם כן אין לנו להחזיק בטעות ושבוס: אלא לשוב אל שפתנו המקורית בנעימותה המיוחדת לה בטבעה. 190

שאלה זו דשו בהם רבים, הללו דנו אותה לזכות והללו דנו אותה לחובה מבחינות דקדוקיות, מרשמי השפה העברית בשפה היונית שבה תורגמה התורה. וגם מרשמי המלות היוניות פרסיות ורומיות שנכנסו בספרותנו ולא כדאי לחזור פה אפילו בקצור על תמציתם של כל וכוחים מחקריים אלה. אבל רוצה אני לעמוד על דברי אחד מהמחברים שבדורנו הרב ד"ר י' זליגר ז"ל שהפריז על המדה בשאלה זו והכריע שהמבטא הספרדי הוא כוזב ומזויף ומלא סתירות ושבוסים וכו' כדי לשונו הזהב הטובה עליו ולא רק זאת אלא שהוסיף לכבד את הספרדים בשם חדש "התרשישים" הנחתו היסודית היא, כי בספרד (בתרשיש) היה כנראה ממזמור מ"ח בתהלים, ישוב ישראל. קרוב לודאי כי בהיותם רחוקים מטבור תרבותנו חדלו עד מהרה מלדבר עברית, והשפה נשארה להם לדורותם רק בתורה ובתפלה ולכן נשאר להם המבטא הנושן, וגם בהוסף עליהם אחרי כן מארץ ישראל ובכל, לא שנו את מבטאם כי ראשון ראשון בטל, ואך כאשר נעשה הנקוד הבבלי ואחריו הטברני בימי הגאונים התפשט בכל ישראל ויבוא גם שמה אז החלו לקרוא את הנקודות המזרחיות עפ"י מבטאם ויעשו תבל עכ"ל. 195 200

למקרא דברים אלה אני שואל בתמהון, הנה הוא פריי של המחקר המדעי כביכול,

... 205

ההלכה אומרת קראה בכל לשון יצא אבל רגש החבה וההערצה של ישראל לשפתו זאת לא נתן לו הרשות לקרות את השמע ולהתפלל את תפלותיו בכל שפה אחרת אלא דוקא בלשונה. טהרת השפה יכולה להיות נעכרת בשוק החיים אבל לא בבתי המדרש ובתי הכנסת וחכמינו מדור דור שקדו על תקנתם של בתי התלמוד תורה שהמורים שבהם יהיו לא רק גורסים אלא גם מדיקים בגרסתם ובקריאת התורה כשם שדקדקו דקדוק מעולה על כל אות ואות בכתיבתה כן גם דקדקו בקריאתה המדויקת בתנועותיה ונעימותיה. קריאת חובה זו שנאמרה יום יום מפי שליחי צבור מומחים תחת פקוחם המדויק של הרבנים שעמדו על ידם שמרה את דקדוקה של השפה. חטא גדול נחטא אל האמת אם נאמר כי שנוי השפה בהברותיה ותנועותיה נעשו במקרה ובהשפעת שפות הגלות, ואין כל 210

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

- 215 מופתים מדעיים או רשמי שפות אחרות יכולות לבטל קבלה זאת. ושרשם של שנויים אלה אנו מוצאים באותה ההלכה הקדומה האומרת: אין מורידין לפני התיבה לא אנשי בית שאן ולא אנשי בית חיפה וכו' מפני שקורין לאלפין עיינין ורבי חייא אמר ליה לרבי שמעון בר רבי אלמלא אתה לוי פסול אתה מן הדוכן משום דעבי קולך (מגילה כ"ד) הרי שהשבוש בקריאה לא לא מטעות, אלא מסכה טבעית "דעבי קולך" ודבר זה נגרם מסכה טבעית ותכונתית וגם מסכת האקלים והסביבה כמו שהערכים למשל אינם יכולים לבטא פ' דגושה ולא בית רפויה או וו והם מבטאים אותה בהברה W באנגלית ו"ג בהברת /במקור יש שרטוט/ או /במקור יש שרטוט/ בערבית וזו היא סבת שנוי הברת האותיות והתנועות כי קשה הדבר למי שלא התרגל בכך בדבורו לבטא ולהבדיל בין הברה גדולה והברה קטנה של קמץ ופתח, צירי וסגול קמץ חטוף וחולם. וכדי להדגיש זאת נתנו 220 הבדלים מדינה ומדינה לפי הרגליה הקוליים גם בהברת האותיות וגם במבטא התנועות, וכן אומר רס"ג (לא היה גוי שלא באו בו נדחינו גם בתוכם רבינו ילדינו לשונותם למדנו ותלט עלגתם על שפר אמרינו - תולדות ישראל ליעבץ חלק י' ד' 30) שנויים אלה נעוצים בתחלתם גם בשבת ישראל על אדמתו והלא בני אפרים לא יכלו לבטא שבלת ויאמר סבלת ולא יכין לדבר כן (שופטים י"ב ו').
- 225 ולכן אין ביכלתנו להכריע ולצרף את השפה מכל שנויים אלה שבהברת האותיות והתנועות, כי דברים אלה אינם נלמדים אלא מפי המורה פה אל פה וכמ"ש הרמב"ם בפירושו למשניות ודבר אמת אמר ד"ר זליגר (כ"כ הרב ד"ר י' הלוי זליגר ד' קלא') כל הקובע מבטא עפ"י חקירות מדעיות ולא עפ"י המסורה החיה אשר בפינו איננו כי אם טועה ומטעה. ובאמת כל המדקדקים הראשונים החל מרבינו סעדיה גאון בספרו "האגרון" לא קבעו כללים לדרכי הבטוי אלא סמנו בכללים את המסורת המבטאית שהיתה מקובלת להם ושגורה בפייהם בקריאת התורה וכל דבר שבחובה. לעבודה זו התעורר רבינו סעדיה גאון בראשונה באשר שאף ליום אשר שוח ישיחו בו (בלשון הקדש) עם אלקינו בצאתם ובבואם ובחדרי משכבם ואל עולליהם. מתוך שאיפתו זאת באה גם חרדתו שבהיות השפה מדוברת בפי כל מחוץ לכתלי בית המדרש ובתי הכנסת לא תשתבש יותר ויותר ולכן חבר את ספרו הנ"ל, "לשומו מדע לכל בוחרי לה"ק" (ראה תולדות ישראל ליעבץ חלק י' ד' 30) כל המבטאים בשנוייהם ממקור אחד יצאו ואליו ישובו בשוב ישראל על אדמתו ואל תורתו. והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם. כל 235 זה אמרתי כדי להוכיח לפי ענ"ד שאין ביכלתנו כעת להורות הוראה מסוימת בבחירת מבטא זה או אחר ואין ביכלתנו גם לומר שהקורא במבטא אחר מזה שקבל מאבותיו ורבותיו לא יצא ידי חובתו ונכשל באל תטוש תורת אמך.
- 240 אולם אין זה פוטר אותנו מלדון בהלכה זו לעומקה ולקבוע בכנסיה של חכמים ומלומדים את דקדוקה של השפה בקריאתה שהיא תהיה מאוחדת בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות, אמנם אחרנו המועד ועתה עומדים אנו לפני עובדא שאי אפשר להשיבה אחורנית אבל מוטב שלא נאחר עוד יותר, וכן עשו אבותינו הראשונים בתקופה דומה לתקופתנו - אעפ"י שהפזור לא היה גדול וממושך כפזורנו אנו - וכן נאמר בקבלה ויקראו בספר תורת

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

אלקים זה מקרא, מפורש, זה תרגום ושום שכל, אלו הפסוקים, ויבינו במקרא, זה פסוק טעמים ואמרי לה אלו
המסורת ואלה הם דברים ששכחום וחזרו ויסדרום (מגילה ג' ונדרים לז' ועיין שם בפירש"י ורא"ש ור"ן בביאור 245
מקרא סופרים) ואף אנו הקטנים בדורנו על יסוד מאמרם של רז"ל שאמרו אין לך אלא שופט שבימיו, נתכנס
לשם מלוי חובתנו בשעה זו בתקוה ואמונה כי ה' ינחנו בדרך אמת.

שו"ת אורח משפט אר"ח סימן יח

ב"ה עיה"ק ירושלים תובב"א י"ד שבט תרצ"ה. ישאו הררי קודש ברכות עולמים לכבוד ידידי וחביבי פחתי
ובריבי הרב הגאון המובהק מאיר ומזהיר רב פעלים מו"ה בנציון מאיר חי עוזיאל שליט"א, ראש רבני מחוז יפו 250
ת"א ת"ו.

שלו' בכפילא לעילא ולעילא. וידידי היקר,

תודות מרובכות אתן לכת"ר על גליונות הקודש, אשר הואיל בטובו לשרד לך שופריה דספרו הנעלה משפטי 255
עוזיאל ההולך ואור בדפוס. נעמו לי הדברים היוצאים מלב ישר הוגה משרים כהדר"ג חביבי שליט"א, אשר מאז
נתאגדנו יחד לעבוד עבודת הקודש שכם אחד למשא עם ד' היושב על אדמת הקודש, גדלה ועצמה אהבת
אמונים המקשרת את נפשותינו בחבת קודש של תורה ויראת ד' טהורה, באהבת אומן לחבת ארץ קדשנו לבנינה
וישובה ולחיזוק ידי בניה בונה ונוטרי כרמיה, להופיע באור אש דת על כל נושאי דגל הבניה והגזרה, במערכות
הצעדים של צמיחת קרן ישועת עם עולם, אשר הואיל צור ישראל לעמו בתקופת ימינו אלה, שהננו 260
מקוים שכבר הגיעו הימים של אחרית הזעם, ובחסדי צור ישראל יאיר פניו לעמו ויחזק לב בנים המשתוקקים
לשוב אל נוה קדשם, לאמץ חילם ולרומם קרנם בכבוד על נחלתנו הקדושה, ומה טובו ומה יפו לנו כל מפעלות
קודש על שדי התורה והמצוה אשר ירעיפו טללי חיים על קיבוצינו בארץ חיים. ועבודת ידידי הנאמנה, הניה לי
תמיד למשיב נפש וששון לב, ועתה הגדיל עשות בספרו היקר, אשר הוא מלא על גדותיו חכמת ודעת באורח
חיים סלולה, אשר יחד חוברת לה הגיון קודש בעומק ורוחב ובסדר ישר דבר דבור על אפניו בהליכות עולם לנו, 265
ומבין שורותיהם יצהירו גם כן אהבת איתן לבנין ארצנו הקדושה וחפץ לב נאמן לרוממה ולשגבה ועם כל זה
הדברים רצופים בחכמה ועקב ענוה, להעיר על הדברים שהם צריכים בירור בקיבוץ חכמים, לענדם עטרות
לראש מפעלותינו בקודש, ועל פיהם יקומו דברים מוחלטים בהלכות מאוששות בעה"י, אשרי שלו ככה ומד'
ישא ברכה להשגיא פעליו ולהכביר מעלליו הטובים ונאמנים ויזכה להפיץ קרני אורו על פני תבל, למרבה הדעת
ותושיה לרוב יודיע בחכמת לב, כיד ד' הטובה עליו, להגדיל תורה ולהאדירה. 270

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

והנני בזה להעיר על דברי קדשו במה שהעלה בתשובה הראשונה בספרו הבהיר שאין בשינוי המבטא משום אל תטוש תורת אמך, שהוא שלא כפי מה שנתפרסמו הדברים ממני, בענין שאלת שינוי המבטא, אשר נשאלתי מצד אחינו רבני התימנים.

... 275

ויש להאריך הרבה בכל פרטי המנהגים וגדריהם, אבל זהו דבר פשוט שא"א לעשות את המנהגים כעיר פרוצה, שכל אחד ישנה כחפצו או כפי רוח הזמן שלא מדעת חכמים אפילו במנהגים הקלים. והרי הרמב"ם בריש הלכות ממרים, לשיטתו דס"ל דמידי דרבנן עוברים עליהם בלא תסור ממש, ולא רק בתורת אסמכתא כמו שהרמב"ן וסייעתו סוברים, לא חילק כלל בין הדברים שהם עקרי תורה, דהיינו שלמדום חכמים מפי השמועה, והם תורה שבע"פ, ובין הדברים שלמדום מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן, ואחד דברים שעשאו סייג לתורה והן הגזירות והתקנות והמנהגות, הרי השוה את המנהגות לעקרי גופי תורה וכללם בכלל עיקר תורה שבע"פ, כמו שאמר שם /הלכות ממרים/ בפ"א הלכה א' על יסוד בית דין הגדול שהם עיקר תורה שבעל פה. ועל כן לא מפני שהונהג בדיבור החול מבטא מיוחד הרינו צריכין לשנות בדרך הוראה את המבטאים האחרים המקובלים אצל כל עדה ועדה מהעדות הקדושות שלנו גם בעניני התפילות וכל עניני תורה ומצוות התלוים בביטוי שפתים, עד אשר יערה עלינו רוח ממרום בבא גואל צדק ושבו שופטינו ככראשונה ויועצינו כבתחילה, ואז נדע איזה דרך ישכנן אור להשיב לכל עם ד' חקה אחת בלא שינוי ופילוג דיעות ומנהגים, ועץ יהודה ועץ אפרים יהי' לעץ אחד בב"א. וכבר כתבתי בתשובה שם שדברי חכמים צריכין להיות בנחת נשמעים וחלילה לעשות בזה מחלוקת, כי איך שיהי' עומק הדין בזה הלא גדול השלוי'.

280

285

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות לכת"ר וכל אשר לו ישגא חילו ויאיר אורו בהילו. כנפשו היפה ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ר מהר הקודש מירושלים. +/הערות צי"ק/ וע' תשו' רדב"ז ח"ג סי' תקל"ב+ הק' אברהם יצחק הק"ק.

290

שו"ת שרידי אש חלק א סימן ו

האם הקורא בהברה ספרדית יכול להוציא ציבור הרגיל באשכנזית

א 295

בדבר השאלה שנשאלתי בנוגע למבטא, שהנערים שלמדו בבית הספר משתמשים במבטא הספרדי וכשמגיעים לבר - מצוה רוצים לקרוא בתורה על פי מבטא זה, בעוד שכל הקהל נוהגים לקרוא ולהתפלל במבטא האשכנזי, כנהוג בכל הקהלות שבתפוצות וכן ברוב בתי הכנסת שבארץ ישראל. והשאלה, אם מותר להניח לבר - מצוה, שהתרגל במבטא הספרדי, לקרוא בציבור פרשת השבוע במבטא זה ולהוציא ע"י כן בקריאתו את הציבור, וכת"ר כ' בשם הגאון הצדיק מהרא"י קוק זצוק"ל להתיר ליחיד, אבל לא לציבור, לשנות את המנהג הקדום.

300

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

305 זו באמת שאלה חמורה ונפלגו הדעות בין הרבנים, יש מחמירים ואוסרים לש"ץ הרגיל במבטא הספרדי להוציא ציבור הרגיל במבטא האשכנזי, ויש מקילים בזה, ושמעתי כי בלונדון וכן באמריקא מקילים הרבנים להרשות לבר - מצוה לקרוא במבטא הספרדי, ולעומת זה יש רבנים גדולים בא"י שאינם מניחים אפילו לבר - מצוה לשנות מהמבטא הנהוג בציבור. ואני לא ראיתי לא את דברי הגאון מהרא"י קוק זצוק"ל ולא את דברי הגאון הראשון לציון בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל, שכפי השמועה התיר, ולכן אני יכול לדון בדבריהם. וכן אני רוצה להכריע בדבר השנוי במחלוקת של רבנים גדולים וצדיקים. ורק אציע את מה שנראה לי לדון בזה עפ"י יסודות ההלכה. וזה החלי:

ב

310 במגילה כ"ד, ב נאמר: חיפני ובישני לא ישא את כפיו. תניא נמי הכי אין מורידין לפני התיבה לא אנשי בית שאן ולא אנשי בית חיפה, מפני שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין. ופירש"י, שאם אומרים יאר ה' מבטאים, יער ה' ולשון קללה הוא" וכן במי שמבטא חי"ת כמו ה"א וכשיגיע לפסוק "וחכיתי לה" נמצא מחרף ומגדף.

315 משמע שרק מפני טעם זה אין מורידים אותם לפני התיבה, אבל בלא טעם זה שפיר הי' מורידים אותם אעפ"י שיש להם מבטא אחר. והנה השינוי בין המבטא הספרדי והמבטא האשכנזי אינו גדול כל כך עד שיביא ח"ו לידי קללה או לידי חירוף וגידוף. ובאמת כבר נתקבלה דעת המומחים שההברה הספרדית היא טובה בהרבה בחינות מההברה האשכנזית.

וידוע, שההברה האשכנזית חסרה כמה ביטויים ואותיות, כמו, למשל, תי"ו רפויה מתבטאת בהברה אשכנזית כמו סמ"ך, והחית"ת כמו כ"ף רפויה, והעי"ן מתבטאת אצלנו כאל"ף וכן רבות. וכבר הכריע הגאון מהר"א הענקין בניו - יורק, כי באותיות שהן לקויות בהברה האשכנזית יש לקיים את ההברה הספרדית, אלא באותיות אחרות אין לנו [עמוד יג] לשנות מהברה להברה, ע"י בספר עדות לישראל, שיצא ע"י אגודת הרבנים באמריקא.

320 ...

מכל מקום נראה, שכל זה אינו בהברה ספרדית, שהיא ניכרת בפי המדברים בה וכבר הורגלו לשמוע הברה זו מפי אנשי ארץ ישראל והצעירים הלומדים בבתי ספר.

ה

325 ובשו"ת ארץ טובה מביא בשם הגרא"י קוק זצ"ל, שמי ששינה את ההברה האשכנזית להברה ספרדית נחשב אצלנו האשכנזי כמו שקרא ולא דקדק באותיותיו. ולפי דעת החינוך בפ' ואתחנן (מובא באשל אברהם או"ח סי' ס"ב), שלא דקדק באותיותיו, היינו, שלא נתן ריוח בין הדבקים או שלא התיז הזי"ן של "תזכרו" או שלא האריך בד' של "אחד", וכדומה, אבל לא במי שחיסר תיבה או אות, שלא יצא. והביא רא"י מהלכות גיטין, שאם אות אחת לא ניתנה לקריאה לתינוק דלא חכים ולא טפש, האות הוא כמאן דליתא. ולא הבנתי את הדמיון לכתבת הגט. התם אם האות אינו נקרא הוי שפיר כאילו לא נכתב, משא"כ במי שמבטא את האות בהברה ספרדית אין

330

לומר שהיא כמו חיסר אות אחת. והרי מפורש ברמ"א או"ח סי' קמ"ב לענין קריאת התורה, במי שטעה בדקדוק

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

אות אחת מחזירין אותו, שדווקא שינוי שמשנתה עי"ז הענין, אבל אם טעה בנגינת הטעם או בנקודות אין מחזירין אותו. והרי בהברה ספרדית בוודאי שאין הענין משנתה.

...

335 וכל השקלא וטריא הנ"ל הוא במי שמשכתב בלשונו, אולם בהברה ספרדית אין לומר שלדידן היא הברה משוכשת ופשיטא שגם אשכנזי יוצא בהברה זו.

...

ח

340 נחזור לעניננו, שכל הטעמים הנ"ל שייכים רק במי שהברתו מקולקלת, אבל לא בהברה ספרדית, שהיא הברה היותר מתוקנה, אלא שצריך לחשוש שהציבור לא יבין את הקריאה, אבל בזמננו כבר הורגלו בכך ויש לתקן שכל אחד יחזיק חומש בידו בשעת הקריאה ואז יבין בוודאי את קריאת הבר - מצוה בהברה ספרדית.

...

345 ובס' נצ"ר מטעי להרב רנ"צ פרידמאן רבה של בני ברק מביא סיפור, שבמסיבה של רבני אונגארן רצה רב גאון אחד לאסור לש"ץ להתפלל לפי המבטא הגליצאי, משום שהם מבטאים את הצירי כאילו היא פתח וכשומרים אלקי אברהם כאלו כתוב בפתח יש כאן כאילו מחרף ח"ו והי' שם רב גאון אחד שהשיג נגדו מעובדא דר"ח בבבא מציעא פ"ה, ב שלא היה יכול לבטא את החי"ת ובכ"ז העמיד אותו רבי לפני התיבה ותפלתו נתקבלה [עמוד יח] וכשהגיע למחיה מתים רגש עלמא. וכל הגדולי' הסכימו עמו.

350 וכן ראיתי בספרים חדשים, שיצאו לאור זה מקרוב, כגון ספר יסודי ישורון וספר שערים מצויינים בהלכה, שמביאים בשם כמה גדולים שאין להקפיד על שינוי המבטאים ביורד לפני התיבה או בקורא בתורה. ובקריאת בר - מצוה וודאי שאין להקפיד. חדא, שיש בכאן משום מצות חינוך, ושנית, משום השלום, ועי' ברא"ש פסחים נ"א בהא שאל ישנה אדם מפני המחלוקת ויש לו לעבור על מנהג מקומו, כיון דלית בי' איסורא דאורייתא אלא שנהגו בו איסור להחמיר עליו, במקום שאי אפשר בלא מחלוקת מותר לו לעשות מלאכה במקום שעושין, כי גדול השלום.

355 יחיאל יעקב וויינברג

שו"ת אגרות משה חלק או"ח ג סימן ה

בענין שינוי ההברות אם יכולים לשנות או לא כ"ג טבת תשכ"ט. מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר יחיאל מיכל טווערסקי שליט"א, רב במילוואקי.

360 הנה בדבר שינוי הברות בין אנשי אשכנז ובין אנשי ספרד, ודאי אין לשנות מהברה של אבותינו שהיו קורין בהברה זו אלפי שנים, לא מבעיא אם נימא שהוא גם מחלוקת לדינא איך לקרות שודאי אין לנו לשנות, דהרי לבני אשכנז אינו אמת כהברה הספרדית, ובפרט שבני אשכנז היו הרוב בכל הדורות, אלא אף אם נימא

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

כדמסתבר שליכא פלוגתא לדינא ושניהם היו כשרין לדינא, דהא לכאורה מוכרחין לומר כן דקריאת חליצה הא נקרא בלה"ק דוקא ואם היבם והיבמה אין יכולין לקרא מעכבת הקריאה דאף באינה יכולה לקרא לא אבה בנשימה אחת מעכבת כדאיתא ביבמות דף ק"ו לגירסת הרי"ף ופסק כן הרמב"ם פ"ד מחליצה ה"ד ונמצא שנצטרך ללמד את האשה שתוכל לקרא בכלל ההברות, דאל"כ נמצא שחליצות דשל הספרדים פסולות לדין וחליצות שלנו פסול להספרדים שלא מצינו דבר כזה, ולכן משמע ששתי ההברות כשרין שלכן אף שהאשה אינה יודעת אלא הברה אשכנזית או רק הברה ספרדית כשרה החליצה. מ"מ לא מסתבר שאבותינו כשהיו כולם יחד שהיה זה עד שגלו בחורבן ראשון היו מדברין בהברות אחרות. ומה שנחשב שתי ההברות כל אחת מהן לשון הקדש אף שרק אחת מהן היא אמיתית, הוא מטעם שאם יש קהל גדול שקורין אותן האותיות והתיבות בנקודות שבלשה"ק בהברה קבועה נחשב זה ג"כ לה"ק אף שהוא שינוי מהברה שהן דברו ושניתנה התורה. והוא מוכרח דהא הברות משונות במקצת איכא גם בהברה אשכנזית גופא בין מדינות שונות כמו הברת אנשי ליטא והברת אנשי פולין והברת אנשי אונגארן שכולנו בני אשכנז שאין לומר כלל שגם מתחלה היו בהברות מיוחדות אלא שיש איזה שבויים במקום אחד שנעשה ברוב הימים מצד הברת אנשי המדינה בלשונם שנמשך ממילא גם על הברה של לה"ק. ומ"מ ודאי שהחליצות דכל המדינות כשרים לכולם אף שיש שינוי גדול בקריאת תיבות ככה יעשה ועוד, אף שודאי רק של אחד הוא קריאה האמתית, אלא ודאי הוא מטעם דנחשב גם הברה שאינה כפי שדברו אבותינו כיון שיש קהל גדול שקורין כן האותיות והתיבות בנקודות שבלשה"ק, בחשיבות לה"ק שכשרים לדברים שנאמרים בלה"ק שיש אצלינו חליצה וברכת כהנים. והטעם דאין למעטם מכה ככה דהרי גם לפי הברה שאינה כשל אבותינו נמי אין למעטם מכה ככה שנתמעטו שאר לשונות, ורק שלרבנן שילפי חליצה מוענתה מלויים ולויים מקול קול ממש יקשה דמשה הא דבר בהברה אחת וצריך לומר לדידהו שהוא קבלה שלא למעט אלא שאר לשונות ממש ולא לה"ק שבהברה אחרת. וכמו כן מסתבר שהוא גם בהברה ספרדית והברת אנשי תימן, לא שגם אבותינו במדבר ובמקדש ראשון נתחלקו לכמה הברות, אלא שאף שהם דברו בהברה אחת והתורה ניתנה באותה הברה אחת שדברו אבותינו ורק אותה הברה הוא לה"ק האמתית כשרין כל הברות לברכת כהנים ולחליצה.

וא"כ ודאי שלה"ק האמתית כמו שדברו אבותינו עדיף לתפלה, לא רק משום שזה עצמו הוא זכות גדול שמתפללין בהלשון והברה שניתנה התורה, וכטהעם שאיתא בחתם סופר ח"ו סימן פ"ד כי אף שתפלה נאמרה בכל לשון הוא יותר ראוי להתפלל בלשון הקודש, וגם שתיקנו כן כי אף לפני מלך ב"ו אין עושין כן כי המדבר עמו צריך לדבר בלשון המלך אע"פ שהמלך מבין בכל הלשונות, שלכן גם בענין ההברה שייך זה, וגם הא א"ר יהודה בסוטה דף ל"ג, אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית דא"ר יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לכשמתפלל ביחידות להסוברין /באו"ח/ בס"מ ק"א סעיף ד' שכמו כן לכל לשון אין נזקקין אלא ללה"ק, ואף להי"א דרק ללשון ארמי אין נזקקין שהוא שיטת הרא"ש פ"ב דברכות סימן ב', הרי כתב שם במעיו"ט שהוא משום דהוא לה"ק המשתבש ומטעם זה כתב שגם בלשון ערבי שכתב הרמב"ם שהוא לה"ק

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

משובש נמי אין נזקקין כשמתפלל ביחיד, ולכן הברות שהם בשינוי נמי הן כלה"ק משובש. אבל אין ידוע לנו איזו היא הברה האמתית לכן אינו רשאי לשנות מכפי שהתפללו אבותינו כיון דלפי קבלתם הברה שלהם הוא האמתית ואיך ישנה להברה שאינה אמתית לקבלת אבותיו, והא בכה"ג שאיתא מחלוקת בדינא נמי מפורש שאסור לשנות כהא דחלב דאייתרא בפסחים דף נ"א ובמגורמת דרב ושמואל בחולין דף י"ח, וכן הוא ענין הברות שהוא ג"כ כמחלוקת איך היא הברה האמתית שאסור לשנות אם לא שהלך למקום האחר אדעתא שלא לחזור. ולכן ברור שבמקומותינו שמתפללין בהברה אשכנזית וכן אומרין בכל הברכות וקורין בתורה אסור לשנות להברה ספרדית וממילא צריך ללמד במדינותינו עם התלמידים לקרא בהברה אשכנזית. 395

ידידו מוקירו, משה פיינשטיין. 400

שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן ט

בענין לשנות מבטא האשכנזית למבטא הישראלית בתפלות וכל דבר שבקדושה. ב"ה, יום א' ל"ו למנב"י תשי"ח לפ"ק מנשסתר יצ"ו שוכט"ס לכבוד ידידי הרה"ג המפורסם לשבח ולתהילה וכו' כש"ת מוה"ר ישראל ברודי שליט"א, הרב הראשי דמדינתנו. אחדשת"ה כמשפט לאוהבי שמו המשובח, הנני בזה לעורר את כת"ה על דבר אשר איזה מתחדשים, מרעישים לשנות המבטא האשכנזית הרגילה בינינו, בקבלה מאבותינו בהתפילות וכל דבר שבקדושה, למבטא הישראלי שנתחדש' כעת, הלקוחה במקצת ממבטא הספרדית, ובזה באתי להביע חו"ד, שעפ"י ההלכה הברורה אסור לשנות המבטא בכל דבר שבקדושה מטעמים דלהלן /ושוב ראיתי ג"כ בשם החזון איש לאסור הביאו בספר לקט הקמח החדש (סי' קכ"ח ס"ק קכ"ג), ועי' מש"כ במנחת יצחק (ח"ד סי' מ"ז - ג) ./ 405

(א) הרי מבואר בש"ע (או"ח סי' ס"ח) במגן אברהם (שם בתחילת הסימן), וז"ל: אמנם המנהגים שנהגו בשרשי התפילה אין לשנות ממנהג מקומו, כי י"ב שערים בשמים נגד י"ב שבטים, וכל שבט יש לו שער ומנהג, לבד מה שנוכר בגמרא ששנה לכל (הכוונות), וז"ל הגמ' ירושלמי אף עפ"י ששלחנו לכם סדר התפילות, אל תשנו ממנהג אבותיכם עכ"ל, ופשוט דכל זה שייך גם בנוגע להמבטא, דהוי עיקר גדול בדיני ק"ש ותפילה וכל דבר שבקדושה, וכמבואר בטור וש"ע (שם סי' ס"א), שיש לדקדק הרבה באותיותי' של ק"ש וכל דבר שבקדושה, וכתב שם בטור, והוא מרבינו יונה בספר היראה. דלא בק"ש בלבד, אלא אף בפסוקי דזמרה ובתפילה, וכ"פ 410

בש"ע (שם /או"ח סי' ס"ח /סעי' כ"ב) והרמ"א הוסיף, דהוא הדין הקורא בתורה בנביאים ובכתובים יש ליזהר עיי"ש, ועי' בסידור בית יעקב (מהגאון היעב"ץ ז"ל בסולם בית אל אות א'), בפרטי הענינים הפוסלים בעבודת התפילה, דכתב וז"ל: דיבור הפה ומבטא השפה, צריך להיות שלם בחיתוך הלשון, כל מום לא יהי' בו, באות בניקוד בטעם, כהלכות לה"ק = לשון הקודש =, בכל תנאיו העד בעם עכ"ל, וא"כ כיון שקבלת אבותינו בדינו היא המבטא האשכנזית, ואין בדינו לשנות ממנהג אבותינו כמבואר בירושלמי הנ"ל, ממילא אם משנים הוי כמו קרא ולא דקדק באותיותי', דהוי מדברים הפוגמים בעבודת התפילה וק"ש וכל דבר שבקדושה כנ"ל, וכ"פ הרה"ג מהרי"א בקונטרס קול תורה (תרצ"ג - אב), דשינוי במבטא לגבי אחרים, נחשב בכלל קרא ולא דקדק 415 420

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

- באותיותי, ולכן אין לשנות ממבטא למבטא, והביאו בספר שערים מצוינים בהלכה (סי' ח' אות ד'), וכ"ז אף אם לא היינו יודעים שום מעלות במבטא שלנו, רק מה שקבלת אבותינו בידינו, די לנו שאין לשנות מטעם הנ"ל, אבל באמת יש עוד דברים בגו כדלהלן. 425
- (ב) ועוד הרי גם נודע לנו כמה מעלות טובות שישנם במבטא שלנו, והכי גדולה בהם מה שאנו מבדילים בין קמ"ץ /קמץ/ לפת"ח /לפתח/, ובוזה אנו מבדילים במבטא בין קודש לחול, דהנקוד של שם הקודש א"ד הנו"ן /הנ" /בקמ"ץ, ובחול הניקוד של הנו"ן /הנ" /בפת"ח /או בחיר"ק /בחיריק/, ועי' מדרש רבה (פ' וירא) עה"פ ויאמר א"ד אם נא מצאתי וגו', ובמתנות כהונה (שם ד"ה לגדול), ובגמ' (שבועות' ל"ה ע"ב) ובמהרש"א שם, ובפ"י הרמב"ן (עה"ת פ' וירא שם) שכתב וכן השם הוי' בקריאתו הנו"ן /הנ" /בקמץ, ועי' בזה בש"ע או"ח (סי' ה') ובמג"א (שם סק"א) ובמשנה ברורה (שם סק"ב), וכפי המבטא הישראלית, הרי אין מבדילים בין קמ"ץ /קמץ/ לפת"ח /לפתח/, א"כ שוב אין מבדילים בין קודש לחול, וגודל הענין בהבדלה זו, מבואר ברבינו בחיי (פ' וירא) שם, דכתב שם בזה"ל. 430
- אבל מפני שמצאנוהו קמוץ בכל הספרים, יש לנו לומר שהוא קודש וכו' וטעם היות השם הזה קמוץ כשהוא קודש ידוע הוא וכו' ולכך המוסיף נקודה או גורעה מחריב את העולם ומקצץ נטיעות התורה ושרשי', ואף על פי שנראה שהקמץ והפתח הכל דבר אחד ותנועה אחת אין הדבר כן, אלא יש הפרש ביניהם במבטא, שהרי תנועת הקמץ גבוהה ועליונה ותנועת הפתח למטה ממנה וכו', ומטעם זה בנקוד זה השם לא תמצא פתח אלא קמץ כי המעלה העליונה הגדולה המורה עליונות ושהיא בלתי נסמך לאחר בדבר הנברא, ומפני זה נכתב בא"ד כשהוא קודש בקמץ וכשהוא חול בפתח וכו', וזה ההפרש הגדול שיש בתורתנו בין קמץ לפתח כהפרש שיש בין אור לחושך ובין קודש לחול, וכן מצינו שמחליף פתח בקמץ לא ימלט מאחת משתים או יהרוס הכונה או יבא לידי כפירה וכו', מלבד מה שאמרו חכמי הדקדוק כי הקמץ הוא נאמר על ענין אמתי ולא כן הפתח וכו', והנה כל זה מחכמת תורתנו האלקית ולשונו הקדושה, ומטעם זה נמשלו האותיות לגוף והנקודה לנשמה וכו' עכ"ל. 435
- ...
ואנן מה נענה אבתרייהו, אם כתבו כל זאת אף כנגד המבטא הספרדית המקובלת אצליהם מאבותיהם, מכ"ש בנוגע למבטא הישראלית, שלקוחה רק במקצת מהמבטא שלהם, ומה צדקו בזה דברי משכיל על דבר זה, באומרו, שמבטא העברי המודרני מאחד בתוכו את חסרונן של כל הברות, את אי הבדלה בין פתח וקמץ - כספרדים, ואת אי ביטוי האותיות הגרוניות (הבדלה בין א' - ע', כ' - ח' וכו') - כאשכנזים. ומאן ספין ומאן רקיע לאבד ממנו רב טוב הצפון במבטא שלנו, אשר ע"ז נאמר אשרינו ומה טוב חלקנו כנ"ל. 440
- (ג) וכל זה אף אם הי' כוונת הרוצים בחדשות רצוי' לשם שמים, אבל כפי הנודע אין בהם לא מיני' ולא מקצתי', ורק כוונה לאומית יש להם בזה, משום שהיא כעת שפה ומבטא המדוברת, במדינת ישראל, בודאי שייך בזה מש"כ הנוב"י (קמא או"ח סי' ב'), אף רק במי שרצה לשנות בקריאת שם הנכבד בטעם נגינתו לומר שהוא מלרע, וכתב דכל המשנה אינו אלא טועה והוא עצמו מלרע וידו על התחתונה. 445
- 450

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

455 ובזה אבקש את מעכ"ת, שאל ירך לבכו ויעמוד בפרץ, ויפרסם את פסקו להלכה למעשה דאסור לשנות מבטא שלנו המקובלת מאבותינו, וכנגדו לא יהין שום איש להמריא את פיו, וממילא אין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו, ויתקבלו תפילתנו לרחמים ולרצון לפני אדון כל שנושע בישועה כללית בבי"א.

ובזה הנני ידידו דושת"ה כל הימים וחותרם בכל חותמי ברכות ובהוקרה מרובה, יצחק יעקב ווייס.

460 שו"ת היכל יצחק או"ח סימן ג

שינוי המבטא בתפלה.

שאלה: אם מותר לשנות בתפלה, מהברה אשכנזית להברה ספרדית.

465 תשובה: ב"ה, יום כ"ה כסלו תש"ו. הו"כ ידידי הרב הדגול מוכתר בנימוסין נאה דורש וכו' רב פעלים לחיזוק דת קדשנו ולבנין ציון שלשלת היוחסין כש"ת ר' לוי רבינוביץ שליט"א רב ראשי לעדה המאוחדת ביוהנסבורג, דרום אפריקה שלום וברכה.

470 בראש ובראשונה הנני אומר לו יישר חיליה לאורייתא ותחזקנה ידיו בעמדתו התקיפה והאיתנה לעצור בעד זרם הריפורמה העושה שמות בחומת דת קדשנו יקויים בו ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת.

475 א [אם המשנה עובר משום אל תטש תורת אמך. אם נחשב לגבי המשנים קרא ולא דקדק בק"ש. מסקנתו להיתר] (א) הנה כבר בשנת תרצ"ג התעוררה שאלה זו בארץ ישראל, והגאון מהרא"י הכהן קוק זצ"ל אסר, וטעמו כפול, א' שכל שינוי ממבטא למבטא נחשב לגבי אלה המשנים קרא ולא דקדק באותיותיה בק"ש שאסור לכתחילה, ולדעת החינוך גם אינם יוצאים ידי חובתם. ב' שעל זה נאמר אל תטש תורת אמך, כי קבלת אבות היא קיומה של תורה, ושאל אביך ויגדך.

480 (ב) והנה בנוגע לטעם השני יש לעורר, שהרי מצינו שבימי הבעש"ט והתניא ז"ל שינו רבבות מישראל ברוסיא ופולין את נוסחתם מאשכנזית לספרדית, ואמנם היו מגאוני הדור ז"ל שהקפידו על זה, אבל גם מלבד מיסד החסידות זי"ע הרי בעל התניא היה גאון מובהק ונתקבל כפוסק בכל תפוצות ישראל, והיו עמהם עוד גאונים בעלי הוראה מפורסמים, ומי מהרהר אחריהם. ובאמת כבר נשאלה שאלה זו בטרם שצמחה החסידות בעולם, מלפני הגאון הפוסק האדיר מהרשד"ם ז"ל, ופסק להיתר, וטעמו ונימוקו שאל תטש תורת אמך שייך רק בדבר שיש בו נדנדוד איסור, ובזה אין שום נדנדוד איסור, עיין בתשובותיו חלק או"ח סימן קנד, ואמנם יש לבע"ד לחלוק שהוא הורה כך במקום שרוב הקהל היו מעולם ספרדים, ואח"כ בא מיעוט של בעלי נוסח אחר והורה שיתבטלו

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

- 485 לגבי הנוסח המקומי, משא"כ בקהל שאין בו ספרדים כלל ויבואו פתאום וישנו את המבטא יהא זה מלתא דתמיהה, ויש חשש שהמון העם יקבלו את הרושם כאילו יש מקום לשנות מן המסורת, אבל הראיה מן החסידים קיימת לכאורה +אף שהם לא שינו רק עפ"י האר"י ז"ל וגוריו, מ"מ בנידון שלפנינו השינוי הוא רק בהברה. המלבה"ד+
- 490 (ג) וקצת יש לעורר מהירושלמי עירובין [סוף פ' ג' הובא במג"א רס"י ס"ח] שאמרו שם, אעפ"י ששלחנו לכם סדר המועדות אל תשנו מנהג אבותיכם, ויש מפרשים שזה מתכוין לנוסחת תפלות המועדות, ומכאן לכאורה ראייה כנגד החסידים אבל ברור שכונת הירושלמי לענין יו"ט שני.
- 495 (ד) ולענין הטעם הראשון שנחשב לגבי המשנה כקרא ולא דקדק באותיותיה, יש לפקפק הרבה בזה מצד ההלכה, וגם יש להביא ראייה כנגד זה מן המציאות, שהרי ברור שיש אותיות שהמבטא האשכנזי נשתרש בהן, כגון ח' וה' שאין אנחנו מבדילין ביניהם והברת ח קרובת להברת ה"א, ועיין בירושלמי פאה פ"ז הלכה ה' ומע"ש פ"ה ה"ב וכו', לא מתמנעי רבנן בין ה"א לחי"ת, וכן ברור שיש להבדיל בין הברת אות תי"ו רפויה להברת סמ"ך ואין אנו מבדילין כלל, וכן רוב האשכנזים אינן מבדילין בין אל"ף לעי"ן, וגם יש שאינם מבדילין בין שי"ן ימנית לשי"ן שמאלית, ואם נאמר שזהו בכלל קרא ולא דקדק, אין אנחנו ואצל אחינו אנשי זאמוט עושים כדין בקריאת שמע, וע"כ ברור שאין זה שינוי עד כדי כך שלא יהא זה בכלל לשון הקדש, שאם כך יש לערער על ברכת כהנים שלנו שהיא מהנאמרין דוקא בלשון הקדש, וכן הפסוקים בחליצה דוקא בלשון הקדש וכו' וכו', וע"כ כיון שקרובות הברות זו לזו אין זה מוציא מכלל לה"ק, ומפורש במגילה דף כ"ד שאנשי חופה ובית שאן לא ישאו כפיהם, מפני שקרבין לעי"ן אלפי"ן, ואעפ"י"כ היו נושאים כפיהם במקומותיהם, (לעיין ברדב"ז ח"א סימן שצ"ד, ובט"ז סי' קכ"ח וכו', ובדברי מלכיאל ח"ג סימן קכ"ד). ועוד יש מקום לדון בזה שאין בשינוי המבטא משום קרא ולא דקדק באותיותיה, ואין עתותי בידי להאריך ואין רצוני להכנס בזה הואיל ודעתי שלילית בתשובה לשאלה זו שלפני, מפני חשש הריפורם.
- 505 ב [טעמים לאיסור במקומות מיוחדים] (ה) שינוי כזה עלול בדור הזה ובמקומות ההם שהרעל הריפורמי כל כך מתפשט לצערנו הגדול, להביא הרבה מן המשכילים וביותר את המוני העם לידי מחשבת פיגול של יחס ספקני כנגד המסורת ומנהגי ישראל הקבועים ולא אכשר דרא וצריך להזהר מפני רושם כזה, ובפרט במקום שאינם בני תורה וכדרך שאמרו רז"ל להחמיר בעיר בשכר, מפני שבני בשכר אינם בני תורה (שבת קל"ט), הריפורמים היו הראשונים באירופה לשנות את המבטא לספרדי, ואם כי אחינו החסידים שינו הנוסח, אבל המבטא לא שינו, ורק הריפורמים באו ושינו, זהו מקור לא טהור, והכל הולך אחר כונת הלב, והלב יודע אם לעקל או לעקלקלות, ומה היתה כוונתם, כלום לדקדק יותר מאבותיהם שומרי תורה ומאמינים, כלל וכלל לא, ולא היתה כוונתם רק כדי להדמות לגויים, וכיון שבעירכם התפשט נגע של הריפורם, והם הריפורמים במקצת התפלה שמתפללים בלשה"ק משתמשים במבטא ספרדי, ויהיה נראה בעיני ההמון כאילו אתם מחקים אותם, וממליץ אני על כגון דא, שלא יחקה את הצדיקים, וכבר אמרו רז"ל אפילו במתבדלים צדיקים, אלא איהו אסור ואינהו שרי וכו', כי היכא דלא ליגרור בתרייהו (סוף ברכות) ושאני מינות דמשכח (ע"ז י"ז) וצריך להתרחק מהשפעתם ככל האפשר.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

515 וגם אני ממליץ לכם לא לשנות כי זה יערער את האחדות וכבר אמרו חז"ל אל ישנה מפני המחלוקת. ועוד, שבודאי לא יעלה ביד רוב העם ללמוד את המבטא הספרדי כתיקונו, שאין ספרדים ביניהם, ונמצא שיצא מבטא חציו ספרדי וחציו אשכנזי וזה בודאי אינו כהוגן. המקום יתן בלב כל אחינו הי"ו ללכת בדרך הקודש אשר בה הלכו אבותינו מאז ומעולם ונהי' שוב לעם אחד בלב אחד ביראה אחת ונזכה במהרה לגאולה השלמה, אמן. יצחק אייזיק הלוי הרצוג ראש הרבנים לישראל

520 שו"ת היכל יצחק או"ח סימן א

הלכות ברכות ביטוי השם במבטא ספרדי.

שאלה: אם מותר לבטא את השם במבטא הספרדי בפתח.

תשובה: ב"ה, י"ח בתמוז תשי"א. לכבוד הד"ר צבי מושקוביץ הי"ו בני ברק, שכון ג'. שלום וברכה.

מכתבו מיום כ"ז סיון נמסר לי זה לפני ימים שלשה, כי נעדרתי מעיר קדשנו שבועות אחדים, ואתו הסליחה.

525 בענין המוצאים פגם בתפלתכם במבטא הספרדי, היות שאתם מבטאים את השם בפתח, והם רוצים שתבטאו בקמץ.

[גם בקמץ וגם בפתח לשון רבים הוא] (א) השם א"ד כרשום במסורת נמצא ככה"ק קל"ד פעמים ודאין והנו"ן תמיד קמוצה. והנה אבן עזרא ז"ל אומר בבראשית יט יח, אל נא אדני ונקמץ בעבור שהוא סוף פסוק, הרי שכל שם קדוש נקמץ, (עד שהוצרך לבאר למה נקמץ אף שהוא חול) אבל לא כל נקמץ קדוש, שאם הוא סוף פסוק או בטעם מפסיק כזה שמחייב הפסק יכול הוא להיות חול ונקמץ, וכאן אמנם דעת חז"ל (בניגוד לאבן עזרא) שהוא קדוש (שבועות לה, ב) ולמעלה בבראשית יח ג, יש מחלוקת בחז"ל אם הוא קודש או חול, ורש"י מביא שתי השיטות שבתלמוד, אבל אינו מכריע על היסוד שהוא מנוקד בספרים בקמץ, ועיין רמב"ן שם, הרי כאמור, שכל קודש נקמץ אבל לא כל קמוץ קודש.

(ב) מובן שיש כאן סודות אין קץ, אבל תוה"ק היא הסלם המצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והפשט הוא השלב הראשון שבסולם. בדרך הפשט נראה שהכוונה היא להבדיל בין המדבר למלך ב"ו שקורא לו אדוני, למדבר להקב"ה שקורא לו אדנות בצורה של רבים, במובן של אדון האדונים כמו אלוקים בצורת הרבים והוא אחד ואין שני לו ואין קץ לאחדותו, וכן כשמדבר היצור אל יוצרו מלך מלכי המלכים הקב"ה אפילו כשאין מקום להפסיק עליו לבטא תמיד את השם כאילו יש בו טעם מפסיק, שצריך לקחת לעצמו ריוח, לפחות רגע כמימרא, להתבונן מה הוציא בפיו.

540 (ג) וא"כ ח"ו לאמר שבביטוי הנו"ן בתנועת פתח יש איזה איסור, והאומר כך הרי הוא מוציא דיבה ח"ו על כל

אחינו הספרדים הי"ו, הם ואבותיהם ורבותיהם קדושי וצדיקי עולם מבטאים הנו"ן בתנועה פתוחה, אכן הם מבדילין בין קדש לחול, בזה שבקודש הם ממשיכים קצת את התנועה הפתוחה ואנחנו בזה שאנו מקמצים את התנועה, ונמצא אשכנזי המתפלל במבטא ספרדי יזהר לדקדק במשיכת התנועה הפתוחה, אבל אין איסור לבטאות בפתח.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

545 (ד) בזה שאומרים בשם רבינו החתם סופר שאסר לשנות, אני אינני זוכר שמפני טעם זה אסר לשנות, ואפילו אם ימצא בספריו כדבר הזה, אין ללמוד מזה הלכה בכל מקום, כי הוא התכוין אז כנגד המשחיתים הריפורם בהמבורג שהנהיגו השינוי מאשכנזית לספרדית בכוונה זידונית, ובהיות קנאת דת קדשנו בוערת כיקוד אש בלבו הקדוש והטהור, פסק כן.

550 (ה) למעשה, אני בעצמי לא שניתי ובכית המדרש שבביתי אין שינוי בדבר הזה, ואעפ"כ אינני גוער באדם העובר לפני התיבה ולרגלי הרגלו הוא מתפלל במבטא הספרדי, ואולם כשאני מתפלל בביהכ"נ ישורון בחגים ועולה לתורה, אינני משנה מן המבטא הנוהג שם, ושבו מתפלל כל הציבור. מי ששמו שלום ישכין ביניכם שלום ואהבה ואחווה ורעות, ובמהרה נזכה שיקדש את שמו ברכים, והתועים על דעתו ישובון ויערה רוח ממרום על כולנו.

בברכת התורה והארץ ובכבוד רב יצחק אייזיק הלוי הרצוג ראש הרבנים לישראל

555 שו"ת הר צבי או"ח א סימן ד

+ /מתוכן העניינים/ להרב הלל פוסק, טבת תש"ה + בטוי השם לבני אשכנז במבטא ספרדי. על אלה שבחרו להם המבטא הספרדי דוקא, וגם כשעוברים לפני התיבה וגם בהזכרת השם הנכבד והנורא בשם אד' מבטאים את אות נון בפתח במקום קמץ, וחושש כת"ר שלא יהיה נראה כשתי רשויות חו"ש. ושאלתו היא אם דינו כאומר מודים מודים שמשתיקין אותו.

560 הנה מצינו פלוגתא דתנאי בשבועו' (דף לה ע"ב) על הפסוק שאמר אברהם אד' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך. דת"ק ס"ל, דשם זה הוא חול וחנינא בן אחי ר' יהושע וראב"ע ס"ל דהוא קדש. ומבואר דלמ"ד דהוא חול להמלאכים דבר ולכולם דבר, וכמו שכתב רש"י שם וקראם כולם אדונים, וביותר מבואר ברמב"ן ויעיין בשפתי חכמים שם. ואין חילוק בין קמץ לפתח כי כולם לשון רבים הם, וכן מוכרח דגם בקמץ לשון רבים הוא ואין הבדל בין קמץ לפתח, וע"כ צ"ל דאין בזה שום חשש, וכמו שם אלקים שהוא לשון רבים, כן הוא שם אד' וכך הוא מטבע הלשון שהוא לשון רבים. אבל בעצם העניין ודאי שאין רוח חכמים נוחה מאלה

565 שבחרו להחליף המבטא שקבלנו מאבותינו הקדושים, אנשי השם אשר מעולם. ואפילו לגבי הספרדים עצמם כבר כתב רבינו בחיי (פ' וירא) בזה"ל: ואע"פ שנראה שהקמץ והפתח הכל דבר אחד ותנועה אחת, אין הדבר כן, אלא שיש הפרש ביניהם במבטאם וכו' ומפני זה נכתב באד' כשהוא קדש בקמץ וכשהוא חול בפתח. ומה שכתוב בלוט, אל נא אד' בקמץ והוא חול וכו'. עכ"ד הצריך לענינו. הנה הוא היה מגדולי הספרדים ועכ"ז הקפיד מאד שלא להחליף המבטא בין קמץ לפתח. וכן התימנים נזהרים מאד בשם אד' שמבטאים אותו תמיד בקמץ לא בפתח.

בודאי מהראוי היה למחות בידם. אבל במקום שיש לחשוש שלא יהיו דברינו נשמעים, הרי כבר אמרו חז"ל שמצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סוטה פרק שביעי – דף מספר 3

בס"ד, כ"ו במרחשוון תשס"ט.

ובדברי רבינו בחיי הנ"ל ראיתי דבר פלא. שכתב: ומה שכתוב בלוט אל נא אד' בקמץ והוא חול לפי שהוא סוף פסוק, וזה תמוה דבשבועות (דף לה ע"ב) אמרין כל שמות האמורים בלוט חול חוץ מזה שהוא קדש. וכן מבואר ברמב"ם (יסודי התורה פ"ו ה"ט) וצ"ע בזה ואכמ"ל.

575